

קריאת התורה ע"י הכה"ג

• דף סח •

הרב אבישי נתן מייטליס שליט"א

הגמ' ביומא בדף סח: אומרת: 'בא לו כהן גדול לקרות אם רצה לקרות בבגדי בוץ קורא, ואם לאו, קורא באצטלית לבן משלו'.

הגמ' שם הבינה מכך שהכה"ג יכול ללבוש בגדי לבן משלו, שקריאת התורה לאו עבודה היא: 'דקתני באצטלית לבן משלו מכלל דקריאה לאו עבודה היא'. מאידך, מכך שמתור לקרוא עם בגדי כהונה שאסור ללבושן לשוא, מבואר ד'שאני קריאה דצורך עבודה היא'.

והנה הרמב"ם בהל' יוה"כ פ"ג ה"ט השמיט האי טעמא, ונימק טעם חדש להיתר ללבוש בגדי הכהונה בעת שהכה"ג קורא בעזרת הנשים: 'קריאה זו אינה עבודה, לפיכך אם רצה לקרות בבגדי חול לבנים משלו קורא, ואם רצה לקרות בבגדי לבן קורא, שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן שלא בשעת עבודה כמו שביארנו'. ולא ציין שהקריאה מצורכי העבודה. המהר"י קורקוס הבין שהרמב"ם סבר שדברי הגמ' שהקריאה מצורך העבודה, נדחים, ונאמרו דרך דחייה בעלמא. הרי שלדידיה, אין קריאה מדיני העבודה.

חיוב הקריאה

א.

מקור החיוב לקרוא למד רש"י בד"ה 'בא לקרות' שיסודו מדאורייתא ולמדו מימי המילואים בעת שהקימו את המשכן שקראו בתורה והיא אף היתה לעיכובא, שיש לקרוא ביוה"כ בתורה (לא בהכרח סבר שהקריאה ביוה"כ מעכבת. כלומר אין הלמד דומה למקור המלמד): 'דילפינן ממלואים, דאמרין בפרק קמא מניין שאף מקרא פרשה מעכב'.

אכן רש"י ביומא בדף ה. בד"ה 'מקרא' באר שמשה קרא בפרשת תצוה בימי המילואים: 'פרשת מלואים שנצטווה בואתה תצוה אמר להם לציבור בעשרים ושלשה באדר, כשהתחילו המלואים, והקהיל את העדה אל פתח אהל מועד, שנאמר ותקהל העדה וגו' ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' לעשות, ומקראות הללו בעשיית המלואים בצו את אהרן'.

כן סבר רבינו יהונתן מלוניל שלמדו מהקריאה בימי המילואים, על הקריאה ביוה"כ: 'וגמרי' מיניה יום הכפורים, דכתי' [שם] כאשר צוה ה' לכפר עליכם, ואמרי' [לעיל ב' ע"א] לכפר אלו מעשה יום הכפורים'.

הגבורת ארי הק' על הלימוד מהמילואים לדין קריאת התורה, דלא ילפי' ממילואים אלא פרישה שבעה משום דכתי' לעשות לכפר, ומנ"ל דרשה נוספת לעניין הקריאה. ועוד, שיהא מקרא התורה לעכב דומיא דהמילואים, ולא שמענו דיעכב. וגם לא מסתבר שלאחר שעשה עבודות היום, הקריאה דלאחר מכן תפסול למפרע הנעשה. וכן הקשה, שתינח שקורא פרשת אחרי מות העוסקת בעבודות היום, אך מדוע קורא פרשת 'אך בעשור' העוסקת בחיוב עינוי היום ובאיסור מלאכה. הרי שהבין שהכה"ג קורא מדיני עבודת היום, והק' מדוע יקרא פרשה שאינה מעניין עבודת המקדש. ברם יש להעיר בתרתי. או שהקריאה מדיני היום, או שחובת העינוי ואיסור מלאכה יש זיקה לעבודות היום (וכבר חקרנו, אם הכה"ג תשוש וצריך לאכול בכדי להמשיך בעבודתו, אם מותר לו לבטל חובת עינוי לצורך עבודת היום כפי שהותר לאיש העתי. וחילקנו בין עבודות היום לקרבנות היום).

ברם רבנו אליקים סבר שהקריאה ביוה"כ אף מעכבת, וכן הביא המאירי באחד מפירושו, והשוו את הלמד והמלמד לגמרי.

הירושלמי ביומא פ"ז ה"א הביא דרשה חדשה לקריאה ביוה"כ: 'מניין לקריאת הפרשה ר' אידי בשם ר' יצחק, ויעש, מה ת"ל כאשר צוה ה' את משה, מיכן לקריאת הפרשה'. הבבלי וודאי לא נקט כן, שהרי על טענת הגמ' 'שאני קריאה דצורך עבודה' לא הביאה כל מקור.

הראשונים אמרו טעמים שונים בטעם דין קריאת התורה;

התוס' הרא"ש הבין שעניינה של חובה זו: 'להודיע שעשה העבודות כסדר המקראות ומתפלל שתתקבל עבודתו ומברך על המחילה וכל סדר הברכות. ירושלמי מנין למקרא פרשה ... ויעש מה ת"ל ויעש כאשר צוה ה', מכאן לקריאת

הפרשה. פי' להודיע שעשה כאשר צוה ה'. הרי שילפינן מקרא שיש לקרוא ולהודיע שעשה כאשר צוה ה'.

ואילו הראב"ה בסי' תקצא הבין בירושלמי שמטרת הקריאה הינה בכדי להזכיר לכהן עבודתו: 'ובירושלמי משמע שהקריאה לא היתה אלא להזכרה בעלמא שלא ישכח מסדר העבודות'. אך הקשה ע"כ: 'אף על פי שתימ' הוא למה לא היה קורא בהשכמה'. מעניין אם הבין שהוא חובת תזכורת מדאו' (גם קריאת זכור נועדה לזכור איבתם. ויש לחלק בין חובת זכירה לשמר בליבנו, למניעת שכחה), או שהוי אסמכתא ודרבנן הוא. לדבריו, לא יתבאר מדוע קורין את פרשת 'אך בעשור' שאינה עסוקה בקרבנות ודיני היום במקדש, אלא רק בדיני העינוי ואיסור במלאכה.

בסדר 'אתה כוננת' אומרים: 'תורת מעשה ועבודת היום, ז' ימים בזבולינו ילמוד', והגרי"ד סולאבצ'יק הבין שהלימוד הינו חלק מהכנתו ופרישותו של הכה"ג. ואפשר, שאף בההוא יומא חוזר הכה"ג ומזכיר את שעשה.

השפת אמת העיר שיש כאן דבר חידוש שהרי 'ליכא שום קריאה מן התורה [כמ"ש התוס' במגילה (י"ד ב) דליכא קריאה מה"ת לבד פ' זכור] וכל הקריאות הם תקנת עזרא'. ועוד הק': 'דאיך ילפינן ממילואים, דכמו שהי' שם קריאה כמו כן ביה"כ, דא"כ נאמר ג"כ שכל הדברים שנהגו בימי המילואים ינהגו ביה"כ'. ועוד הק' השפת אמת על מנהגינו: 'וצ"ע למה אין אנו קורין ג"כ פ' אך בעשור, כמו שהי' קורא הכ"ג'.

אפשר שרש"י הבין שקריאתו זו של הכה"ג אינה כקריאת פרשת המועדות, אלא מדיני המקדש ועבודת היום נקראת ולהכי אין להשוות קריאתו ליתר קריאת המועדות, ולא לקריאתנו האידנא.

ב.

אבל המבי"ט בסוף פ"ג לאחר שהביא את הסוברים שקריאה זו נלמדה מהקריאה במילואים, הביא אפשרות שהינה מדרבנן והלימוד מהמילואים הינו רק אסמכתא: 'ואפשר דמדרבנן בעלמא הוי אסמכתא'.

כן הסיק התוס' יו"ט בסוטה פ"ז מ"ה: 'אבל קריאת כ"ג ביה"כ אינה אלא תקנה ומנהג מאנשי כנסת הגדולה, ובכך באר מדוע לא נקראת הקריאה 'פרשת כה"ג' כפי שנקראת 'פרשת המלך'. שכן ישנה פרשה לקרוא מדאורייתא, בעוד קריאת הכה"ג נקראת 'ברכות כה"ג' ואין פרשה לקרוא מדאורייתא.

כן ניתן לדייק מדברי המאירי שהכריח שאין קריאה זו מעכבת, שכן קריאה זו 'הותקנה': 'סדר הענין היה כן ומה שאמרו דצורך עבודה היא פירושו שמאחר שהותקנה בתוך העבודה הרי היא כעבודה להתיר בה לבישת בגדי כהונה'.

קריאה מדיני היום, או העבודה

נאמר במשנה שכה"ג קורא בפרשת אחרי מות ולאחר מכן מדלג בקריאתו וקורא בעל פה במקום לגלול לקריאת פרשת 'אך בעשור'. ויש לעיין בגדר התקנה בקריאת פרשות אלו, האם הם נקראות מהלכות היום, וכפי שאנו מחוייבים בקריאת היום, או שמא פרשות אלו נקראות מדיני המקדש, וחובת הכה"ג.

הנה הפרשות זהות לקריאתינו ביה"כ, ואמנם לא קוראים האידינא את פרשת אך בעשור, אך פרשת אחרי מות נקראת במקדש והאידינא. והאם הכה"ג יכול וצריך להוציא את הציבור המחוייב בקריאתו הצובא ועומד בבית המקדש, או שמא חיוב שונה איכא הכא שהכה"ג יקרא בפני העם, ואכתי יש לדון אם מחוייבים הנמצאים לשמוע ולצאת יד"ח, הגם שלא מובא שמחוייבים לבוא לשמוע, או שמא אין בחיובו של הכה"ג בקריאה זו כדי לחייב להוציא את השומעים.

מאידך ישנם כמה הבדלים בין הקריאות. במקדש הכה"ג הינו הקורא, ורק הכה"ג מברך לפניו ואחריה, ואין מנין העולים כהאידינא.

בטעם ההיתר לדלג ולקרוא בעל פה באר הירושלמי ביומא בריש פ"ז: 'שנייא היא, שהיא סדרו של יום'. ונח' הראשונים בביאורו.

א. התוס' ישנים הנמצא בדף ע. מביא את דעת הריב"א בדעת הירושלמי: 'וריב"א פי' ואמר הואיל ואינו מגיד אלא עבודת היום יכול לקרות בעל פה כעין תפלת המוספין שאנו קורין בעל פה, ומביא ראיה מן הירושלמי דקאמר התם... שהיא סידרו של יום'. והקשה ע"כ התוס' ישנים שם: 'אך קשה לרבי על פרשת קרבנות שאנו אומרים בכל יום בעל פה, ואינו סידרו של יום. ואומר רבי דהיינו טעמא שאינו מוציא רבים ידי חובתן, אבל אם היה להוציא רבים ידי חובתן היה אסור כיון שאינו סידרו של יום'. נמצא, שהכה"ג מוציא בקריאתו את הרבים והיה אסור לו לקרוא בע"פ, ורק משום שהוא מסידרו של יום הותר לקרוא בע"פ.

וכ"כ התוס' הרא"ש: 'ורייב"א תירץ הואיל ואינו קורא אלא עבודת היום יכול לקרות בעל פה כעין קרבנות המוספין שאנו קורין על פה'. כלומר, אומנם מוציא יד"ח את הציבור, אבל קריאתו מדיני העבודה והיום.

לדברים אלו, חובת הקריאה שלנו, אינה זהה לחובת הקריאה במקדש. הגם שהיה אפשר לומר, שכיון שמחוייבים הקהל והציבור שבמקדש בקריאת היום, הרי מנצלים את הקריאה במקדש לצאת יד"ח האישית.

ב. תוס' רבנו פרץ באר: 'דכיון שאינה חובה לקרוא קריאה זו, דאין זו רק תקנת עזרא, הלכך אין לחוש אם קוראה על פה'. ומוכיח מהגמ' בתענית בדף כח. שהיכא שלא מוציא יד"ח את הרבים, ניתן לקרוא בע"פ.

כן באר המאירי בתענית בדף כח: 'אף על פי שכהן גדול קורא אך בעשור ביום הכפרים על פה, זו אין הציבור מצווין בכך, אבל קריאת מעמד לשם הציבור ובשליחותם היא'.

הגבורת ארי הכריח כן, משום הנאמר 'הרואה כהן גדול כשהוא קורא, אינו רואה פר ושעיר הנשרפין'. וכשם שאין חובה לראות את הנשרפין כן אין חובת הציבור לצאת יד"ח קריאתו של הכה"ג, ולכן התירו לעצמם רבים לא להיות בעזרה בעת הקריאה, ואין הכה"ג צריך להוציא אותם יד"ח. ורק כשהחלה הקריאה אסור לצאת משום שאין מעבירין על המצוות, שפוגע ברוב עם המצויים בעזרה.

ג. בחידושי הריטב"א בדף ע. הבין את הירושלמי הפוך, ובאר, שאף שגולל ומטריח הציבור וגולל לפרשת אחרי מות בשל סדרו של יום, אך לשם קריאת היום ולהוציא את הרבים יד"ח, לא הותר לגלול, ודי לן בקריאה בע"פ: 'נראה שכך פירושו דאך בעשור התירו לגלול, ולא חשו לטורח ציבור, כיון שהוא סדרו של יום. אבל לחזור ולגלול בעשור שבחומש הפקודים אינו מעיקר הקריאה, כיון שכבר קרא סדר שבפרשת אמור. ומה שחוזר וקורא בעשור שבחומש הפקודים אינו אלא כמגיד עבודת היום, לפיכך התירוהו בעל פה, דאי לא הא קיימא לן דאסור לקרוא על פה דברים שבכתב'. כלומר, פרשת אחרי מות הינה מסדרו של יום וחיוב לקרוא מהכתב ולכן מטריח את הציבור וגולל לקרוא מהכתב. אך פרשת 'אך בעשור' אינה נקראת בכדי להוציא יד"ח, אלא 'כמגיד עבודת היום'.

מעמד הקריאה

הגמ' בדף ע. מתארת את הנעשה לאחר קריאת הכה"ג: 'ואחר כך כל אחד ואחד מביא ספר תורה מביתו וקורא בו, כדי להראות חזותו לרבים'. רש"י באר טעמא דהאי דינא: 'להראות נוי של ספר תורה'. אך לא התבאר מדוע נדרשים ביוה"כ להראות יופיו של ס"ת. יש לציין שהרמב"ם לא הביא הנהגה זו.

רבנו אליקים באר אחרת את דברי הגמ'. לדבריו היו מביאים את הס"ת לעזרה בכדי לקרוא את חובתם וקריאת היום, ולגבי הסיבה שהביאו את הס"ת לעזרה בעוד שיכלו לקרוא ולצאת יד"ח בביתם, השיב שהביאו את הספר לעזרה להראות יופיו ונוי לרבים: 'וקורא בו באחרי מות לציבור, כלומר שהיה יכול לקרות בביתו, אלא בעזרה היו קורין כדי להראות נויי ספריהם לרבים'. יש ליישב בכך מדוע הרמב"ם לא הזכיר דין זה, שכן קריאת התורה נאמרת בציבור, ולא צריך שכל אחד יקרא בספר משלו.

ולבאר העניין יש להקדים את דברי המשנה בריש פ"ז על הנעשה לפני הקריאה: 'חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא'. וכל כך למה: 'אמר אביי כולה משום כבודו דכהן גדול היא'. ואכתי צ"ב מדוע נדרשו בהאי יומא להאדיר ולכבד את הכה"ג?

מהירושלמי ביומא פ"ז ה"א עולה טעם הדבר, שכן הקשו שם מדוע מוליכין את התורה לכה"ג ולא את הכה"ג לתורה, ובאר: 'בכל אתר את אמר הולכין אחר התורה והכא את אמר מוליכין את התורה אצלן, אלא על ידי שהן בני אדם גדולים, התורה מתעלה בהן'. כלומר מסכת הולכת הס"ת מדרגה לדרגה יוצרת אחשיבי וכבוד לתורה. ואפשר, שזהו עומק הבנת הבבלי, שכבודו של הכה"ג מתעלה משום כבוד התורה שעולה על נס בהוא יומא.

יש לציין שביוה"כ ניתנו הלוחות השניים לאחר שחטאו ישראל בעגל, ונתכפר לנו ביוה"כ, ואנו מציינים ביום זה את המסירות שלנו לתורה, והכבוד הגדול שרוכשים לתורה ולעובדי ה', והכה"ג קורא בתורה ומורה להודיע שעשה כאשר ציווה ה' את משה, ולא שינה. וכל ישראל מוציאים את ס"ת ומראים יופיו ונוי לרבים, לבטא את הכמיהה שלנו לדבר ה' ולתורתו.

כן עולה מדין הברכות שעל הקריאה במקדש. במשנה הובא שהיו מברכים שמונה ברכות, רש"י כתב שברכות אלו היו מברכים לאחר הקריאה, ברם מהרמב"ם בפירוש המשנה ופ"ג הי"א והמאירי נראה שהיו מברכים לפנייה ולאחריה. אך אפשר שרש"י לא חלק שמברכים לפנייה, אך ציין רק את הברכות המיוחדות הנאמרות דרך עבודה ולא כדיני קריאת התורה.

ואכן בנוסח הברכה, עולה מרש"י שמברכים 'נותן התורה', וכן עולה מהברייתא והרמב"ם בהלכות עבודת יום הכיפורים פ"ג הי"א: 'בעת שקורא מברך לפנייה ולאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת, ומוסיף לאחריה שבע ברכות'. ברם נוסח הברכה בירושלמי שם פ"ז ה"א הוא: 'על התורה, הבוחר בתורה'. להורות על מהותה של הקריאה ביום זה, שמורה ומודיעה שלא משנה הכהן דבר.

למד מכך בגבורת ארי בדף סח: על גדר קריאה במקדש: 'והיה נראה לי כיון דקריאה זו של כהן גדול אינו חובת ציבור כקריאת ספר תורה בשבת ויום טוב ושאר ימים שקורין בספר תורה מתקנת נביאים דחובת ציבור הוי והכל חייבים בה, מה שאין כן קריאה זו דכהן גדול אינו אלא חובתו לבד, דרמי רחמנא עליה קריאת הפרשה ואין הציבור חייבים בשמיעתה, וכדתני סיפא הרואה כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפים כו' ולא מפני שאינו רשאי וכו' ומשמע דהאי לא מפני שאינו רשאי ארישא דהרואה כהן גדול כשהוא קורא נמי קאי דרשאי להניחו ולצאת אלמא אין קריאה זו אלא חובת כהן גדול לבד. משום הכי לא תקנו ברכה לפנייה כדרך שתקנו בקריאת ציבור, וסגי ליה בברכת התורה שבירך שחרית כמו כל אדם. מיהו הואיל ומכל מקום קריאה זו חשובה יותר מתלמוד תורה דשאר כל יחיד דרמי רחמנא עליה קריאת פרשה זו לפיכך עדיפא משאר ת"ת דיחיד ומברך לאחריה הואיל ואכתי לא בירך אותה כלל עד השתא מה שאין כאן לפנייה דכבר בירך אותה תו לא צריך דלא חשיב כל כך כציבור לחזור לכפול ברכה שלפניה. הרי שהברכות אינם ככל ברכות התורה, שיכול היה לסמוך על הנאמר בברכות השחר, אלא יש כאן ברכה חדשה מדיני עבודת היום. ולרש"י מברך רק לאחריה, ולפניה די לו בברכת התורה שבשחר. ועוד, שלרש"י יש כאן קריאת יחיד ולכן לא מברכין לפנייה, ולרמב"ם היא קריאה של הציבור. ואתי שפיר לבאר את שהקשה מדוע לא מברך לפנייה, שכן לרש"י הקריאה הינה מדיני העבודה, וע"כ לא מפסיק לברך באמצע עבודתו, אלא לאחריה בלבד.

יש לבאר בכך מדוע נדרש הכה"ג לקרוא דוקא בספר שכתב משה רבנו, כמבואר בדברי רש"י בב"ב בדף יד: בד"ה 'ספר עזרה': 'ספר שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכהן גדול ביה"כ' (אמנם יש חולקים ע"כ, וראה במאירי). שכן אם מטרת הקריאה להודיע שעשה מצוותו ולא שינה או להזכיר עבודתו, לא היה צריך ספר מיוחד זה בדיוקא. על כורחך, שמדיני עבודת היום ומדיני היום, ביקשו לקרוא דוקא מס"ת של משה רבנו. ואפשר שהוא גילוי החיבה האלוקית לסליחה שהתקבלה בהוא יומא ע"י משה רבנו.

עמידת הכה"ג בקריאה

המשנה ביומא בדף סח: אומרת: 'וכהן גדול עומד ומקבל וקורא אחרי מות ואך בעשור'. הרי שיש לכה"ג לעמוד בעת קריאתו, וכפי שגרס הב"ח על הגיליון בגמ' אות ב. וכן הוא לשון הרמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פ"ג ה"י: 'וכהן גדול עומד ומקבל עומד וקורא'.

לכאורה אין כל חידוש בחיובו של הכה"ג לעמוד בעת הקריאה, שהרי איתא במסכת מגילה בדף כא. שיש לעמוד בעת קריאת התורה כמובא בפסוק: 'ואתה פה עמוד עמדי'.

אך הירושלמי פ"ד ה"א כתב טעם חדש בטעמייהו דעמידת הכה"ג: 'ר' חלקיה ר' סימון בשם ר' לעזר מפני בנה הוא עומד, לכ"ש מפני תורה עצמה. זה שהוא עומד לקרות בתורה מפני מה הוא עומד, מפני כבודה או מפני כבוד הרבים. אין תימר מפני כבודה אפי' בינו לבינה, אין תימר מפני כבוד הרבים אפי' בינו לבין עצמו מפני כבודה הוא עומד'. הרי שדין העמידה אינו מדיני הקריאה של כל השנה, אלא מדיני העבודה וסדר היום. ולפי דברינו, יש לו לעמוד מדין 'לעמד ושרת' ככל דיני עמידה בעבודת המקדש.

כן יש ללמוד מדין זה אם יש כאן קריאת הציבור, שכן לרמב"ם י"ל שהוא קריאת הציבור ולכן בעי מעומד. ואילו לירושלמי, אין הכרח.

המתנת הכה"ג מלקרוא, עד שהגיע שעיר למדבר

הגמ' בדרך סח תארה כיצד ידעו במקדש שהגיע השעיר למדבר, ונעשית מצוותו, והותר לילך לקרוא בתורה. רש"י באר שנאסר לו עבודה אחרת, ויש לו להמתין ולקורא.

הגרי"ז בשם הגר"ח באר, שכיון שהאיש עתי הינו שלוחו של הכהן גדול, ומחוייב הכה"ג להיות בעזרה בעת העבודה. ולכן היה ממתין מלקרוא, שכן הקריאה נעשית בעזרת נשים, ועל הכה"ג להיות בעזרה כל זמן שעובד, כלומר בעת שילוחו של השעיר מההר, הגם שנעשה ע"י שליח.

אומנם, אי נימא שמטרת הקריאה להודיע לכל שעשה את מצוות היום כדן, שפיר מחוייב להמתין לסיום כפרת השעיר בכדי להודיע שעשה כמצוותו. ואכן התוס' ישנים בדרך סח: כתבו כי נקבע קריאת התורה לאחר כפרת השעיר שעשה עיקר עבודת כפרה, מברך על המחילה על סדר הברכות.

ואי נימא שהקריאה היא דרך עבודה, אזי י"ל שקבעו עבודת הקריאה דווקא אחר כפרת השעיר.